

Det poetiska glappet

- Att få fatt på det estetiska

- Torben Freytag, lärare i bild och svenska, licentiand i bildämnets didaktik/estetiska lärprocesser

1. Bakgrund

- Min studie handlar om elevers uppfattningar av estetiska lärprocesser.
- Titeln är ett försök att beskriva utrymmet där vår fantasi och kreativitet "fyller i" när vi löser olika uppgifter.
- Jag använder mig ofta av detta uttryck när mina elever skall arbeta med en text i svenska eller teckna och måla i bild.
- Hur elever på högstadiet uppfattar estetiska lärprocesser när de läser skönlitterära texter.

2. Problemformulering

UTGÅNGSPUNKTER:

1. Läroplanen (Lgr11).
2. Ketil Thorgersens (2007) licentiatuppsats *Unspoken Truths – about esthetics in Swedish schools*.
3. Antagandet att estetiska ämnen och uttryckssätt som bild, musik och drama kan gestalta och visualisera ämnesstoff från andra ämnen.

2. Problemformulering (forts.)

Under skolans värdegrund och uppdrag kan man läsa:

*”Skolan ska stimulera varje elev att bilda sig och växa med sina uppgifter. I skolarbetet ska **de intellektuella såväl som de praktiska, sinnliga och estetiska aspekterna uppmärksammas**” (Skolverket, 2011, sid 10).*

Under **målen för ämnet svenska åk 7-9:**

”Undervisningen ska även syfta till att eleverna utvecklar förmåga att skapa och bearbeta texter, enskilt och tillsammans med andra.

Eleverna ska även stimuleras till att uttrycka sig genom olika estetiska uttrycksformer.”

(Skolverket, 2011, sid. 222).

- Thorgersen redovisar i sin uppsats att lärare har en skiftande förklaring för både för vad estetiska lärprocesser är, och hur de tillämpas i skolan.

I motsats till Thorgersen (2007) vill jag undersöka hur elever på högstadiet uppfattar estetiska lärprocesser.

En fjärde utgångspunkt handlar också om minskningen av ämnesöverskridande arbeten i grundskolan

I rapport 243 (Skolverket, 2015) kan man läsa att ämnesövergripande arbeten har minskat i grundskolan efter Lgr 11:s införande.

- Till exempel "*... arbetar (varje ämne numera) mer för sig själv...*".
- *Orsaker som nämns är bl. a **de nationella proven, olika ämnens behov av att säkra betygen, inte minst utifrån de specificerade kursplan- och kunskapskravsnivåerna.***
- *Därigenom har det också blivit **mindre av spontana samarbeten mellan ämnen*** (Skolverket, 2015. Sid 87).

3. Syfte och frågeställning

Mitt övergripande syfte är att undersöka hur estetiska lärprocesser uppfattas av elever på högstadiet när de arbetar med skönlitterära texter.

- *Hur **upplever** elever på högstadiet att arbeta med estetiska lärprocesser när de arbetar med skönlitterära texter?*
- *En eventuell underliggande frågeställning handlar om att **jämföra** de olika estetiska uttryckssätten i drama, musik och film – när de arbetar med skönlitterära texter.*

4. Teoretiskt ramverk

Teoretiska utgångspunkter:

- Sociokulturellt perspektiv
- och antagandet att estetiska ämnen och uttryckssätt som bild i form av film, musik i form av musikskapande och drama i form av dramatiserande, kan gestalta och visualisera ämnesstoff i andra, så kallade teoretiska ämnen.
- I studien har jag valt en **fenomenografisk ansats** i intervjuerna med eleverna och i analysen av dessa.

5. Pilotstudie innan interventionen

- Ett tre veckor långt ämnesövergripande arbete mellan ämnena svenska, bild och musik i en klass i åk 8 i syfte var att prova den planerade interventionen.
- Medverkade gjorde två bildlärare, en musiklehrare, och i själva initierandet av projektet, en svensklärare.
- Uppgiften bestod i att eleverna skulle gestalta novellen *Pappersväggar* av John Ajvide Lindqvist i olika estetiska uttryck som film, måleri och musik. Eleverna arbetade i grupper med 4-5 elever.
- Efteråt intervjuade jag eleverna i de grupper som de arbetat i.

6. Interventionen

Med de värdefulla kunskaper som pilotstudien gav mig har jag nu genomfört en intervention på en skola i en sjua där det går 30 elever.

- Ett samarbete mellan ämnena **svenska, musik** och **bild**.
- Tre tillfällen i veckan **under fem veckor**.
- Klassen läste **noveller och romanutdrag** som de sedan gestaltade i estetiska uttryck som **drama, musik** och **film**.
- Medverkande: **1 svenskalärare, 1 musiklektör** och **1 bildlärare**.

Design av intervention

Dag:	Måndag	Tisdag	Torsdag
Vecka 1 Före intervention	SV: Introduktion av projektet för hela klassen. Gruppindelning.	Inledande fokusgruppsintervjuer.	Inledande fokusgruppsintervjuer.
Vecka 2	SV: läsning av första texten (Pappersväggar).	SV: Bearbetning av första texten (Pappersväggar).	Bd/Mu: 1. Eleverna arbetade med en gestaltning av texten i Drama. 2. Fokusgruppsintervjuer med elever om upplevelsen att arbeta med Drama .
Vecka 3	SV: läsning av ny text (Kalla det vad fan du vill).	SV: bearbetning av den andra texten (Kalla det vad fan du vill)	Bd/Mu: 1. Eleverna arbetade med en gestaltning av texten i Musik. 2. Fokusgruppsintervjuer med elever om upplevelsen att arbeta med Musik .
Vecka 4	SV: Introduktion av tredje text (Krig i Norden).	SV: bearbetning av den tredje texten (Krig i Norden).	Bd/Mu: Eleverna arbetade med en gestaltning av texten i Film (filmning).
Vecka 5			Bd/Mu: 1. Eleverna arbetade med en gestaltning av texten i Film (redigering). 2. Fokusgruppsintervjuer med elever om upplevelsen att arbeta med Film .
Efter intervention	Uppföljande intervjuer med eleverna i fokusgrupper. Om upplevelsena kring och om estetiska läsprocesser.		

Texter som vi läste:

***Pappersväggar* av John Ajvide Lindkvist:** Handlar om pojken John och hans pappa. En dag kommer pappan hem med en stor kartong på lastbilsflaket. John är en nyfiken pojke och så fort han bara kan släpar han bort kartongen till gräsmattan och går in i den. John lägger sig ner i lådan och börjar fantisera sig in i en annan tid, en annan plats. Mystiken kring kartongen fortsätts att byggas upp under hela novellen för att till slut, i slutet av novellen nå sin vändpunkt.

Denna novell fick klassen dramatisera.

Kalla det vad fan du vill av Marianne Bakhtiari: Romanen *handlar om* familjen Irandoust. I avsnittet som klassen läst bestämmer sig modern Panthea för att ta reda på vad svenskhet är. Med en forskares metoder och noggrannhet lånar hon böcker, skivor och pluggar in glosor. Hon förhör barnen på hur ord skall användas och det finns en lång utläggning om hur man tackar.

Detta utdrag fick klassen sedan skriva musik och göra en text till.

***Om det var krig i Norden* av Janne Teller:** bjuder in läsaren till ett tankeexperiment. Genom att vända på perspektiven får Teller oss att förstå vad det innebär att vara flykting.

Föreställ dig att det är krig – inte i Irak eller i Afghanistan eller i något annat avlägset land – utan här i Europa, i Sverige, hos oss.

Detta utdrag fick klassen göra en film (2-3 min) om.

Intervjuer i tre faser

- 1. Före interventionen:** Intervjuade jag eleverna i fokusgrupper och frågade dem – utifrån hur estetiska lärprocesser framställs i läroplanen – om hur de förstod begreppet, men också om hur de lär sig bäst?
- 2. Under interventionen:** För varje vecka/uttryck intervjuade jag eleverna med fokus på deras upplevelser av det specifika arbetssättet i relation till läsningen av de olika texterna.
- 3. Efter interventionen:** Intervjuade jag eleverna återigen. Frågorna handlade här om synen på uttryckssätten och vad som eventuellt har tillkommit i deras förståelse? Har något förändrats, har nya innebörder blivit möjliga o s v?

Datainsamling

- Min roll under interventionen kan sammanfattas som **deltagande observatör**.
- Jag har också **skissat av eleverna** när de har arbetat med de olika uttrycken. Genom skisserna fick jag tillgång till ett visuellt bildmaterial som i viss mån illustrerar processen när eleverna arbetar.
- Jag har också **film**at eller **ljudinspelat** eleverna när de har presenterat sina gestaltningar. Drama- och filmpresentationerna filmades.
- Vid **musikpresentationerna** valde jag att endast spela in ljudet.
- De huvudsakliga materialet är dock **intervjuer**. Jag har intervjuat eleverna i fokusgrupper.

Video och Audio Elicitation

Motivet för att jag filmat eller spelat in elevernas gestaltningar grundar sig i en metod.

- Filmerna och ljudinspelningarna fungerade här som ett slags **"talstöd"** under intervjuerna. Genom att spela upp filmer eller ljud kunde jag referera tillbaka till "inspelningen" under en intervju ifall samtalet avvek från ämnet.
- Metoden kallas för **bildelicitering** (eller video- eller audioelicitering, beroende på mediekälla) och är en etnografisk insamlingsmetod där bilder eller ljud ingår i själva datainsamlingen (Thomson, 2008).

Bearbetning av data/analys

- **Work in Progress:** Jag vill här betona att jag precis har blivit klar med min intervention och har nyligen påbörjat denna del, d v s bearbetning och analys av materialet.
- Tanken är i alla fall att jag skall transkribera mitt intervjumaterial.
- Efter ett antal inlyssningar hoppas jag få syn på några typiska (för materialet) **kategorier** av svar som på olika sätt svarar mot de frågor jag ställt, huvudsakligen mina forskningsfrågor.

Exempel på analys/kategorisering av svar

Hur upplever elever på högstadiet att arbeta med estetiska
lärprocesser när de arbetar med skönlitterära texter?

Kategori 1: *”Det var ett friare arbete där man själv får skapa...”.*

Kategori 2: *”Vi samarbetade och alla fick vara med...”.*

Kategori 3: *”Det var svenska fast med lite drama, bild och musik också...”.*

Tendenser i materialet/resultat

Några ytterst **preliminära slutsatser** jag kan dra utifrån materialet är följande:

- Genom integrera ämnen som svenska, drama, bild och musik får eleverna **en sammanhållen process i sitt lärande** och träning i förmågor som att **samarbeta** och **sammanfatta**.
- Eleverna betonar att de olika estetiska uttrycken gav möjlighet **att uttrycka och visualisera saker som de annars inte skulle få möjlighet till**.

Elevgestaltningar i musik och egna skisser

- Plats för film

Litteratur

- Larsson, S. (2011). Kvalitativ analys - exemplet fenomenografi. In S. Larsson, *Kvalitativ analys - exemplet fenomenografi*. Linköping: Stundetlitteratur.
- Lind, U. (2010). *Blickens ordning: bildspråk och estetiska lärprocesser som kulturform och kunskapsform*. Stockholm: Stockholms universitet.
- Skolverket. (2011). *Läroplan för grundskolan, förskoleklassen och fritidshemmet 2011*. Stockholm: Skolverket.
- Skolverket. (2015). *Rapport 243: Bild i grundskolan, En nationell ämnesutvärdering i årskurs 6 och 9*. Sid 87. Stockholm: Skolverket.
- Thorgersen, K. (2007). *Unspoken Truths – about aesthetics in Swedish schools*. Luleå: Luleå tekniska universitet.
- Kroksmark, T. (2007) Fenomenografisk didaktik1 — en didaktisk möjlighet. Jönköping. *Högskolan för lärande och kommunikation, Jönköping*